

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

F1 Italielaan (Zwevegem, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020C328
Maart - April 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Floortje Heirman, Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	16
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	16
1.4.1.1	Landschappelijke situering	17
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	20
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	21
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	22
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	23
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	23
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	28
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	30
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	33
1.5	Synthese	37
2	Bibliografie.....	39

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	13
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 5: Verkavelingsplan met in het rood de aanduiding van het plangebied (Bron: opdrachtgever).	15
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	17
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).....	18
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de profiellijn (Bron: Geopunt).....	19
Figuur 10: Hoogteverloop ZW-NO (Bron: Geopunt).....	19
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	20
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). .	21
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	22
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).....	24
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	30
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	31
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	31
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	32
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart Vandermaelen, 1846-1854 (Bron: Geopunt).....	32
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	33
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1990 (Bron: Geopunt).....	34

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	35
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).....	35
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	36

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....16

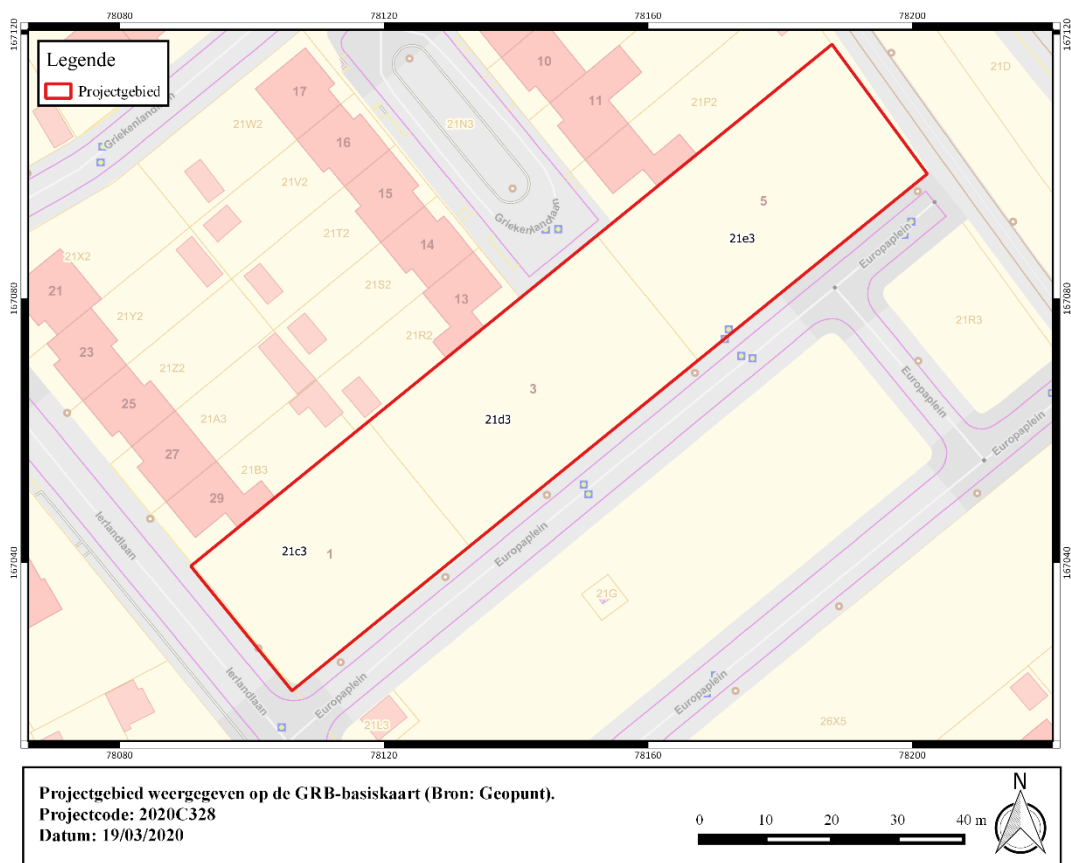
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

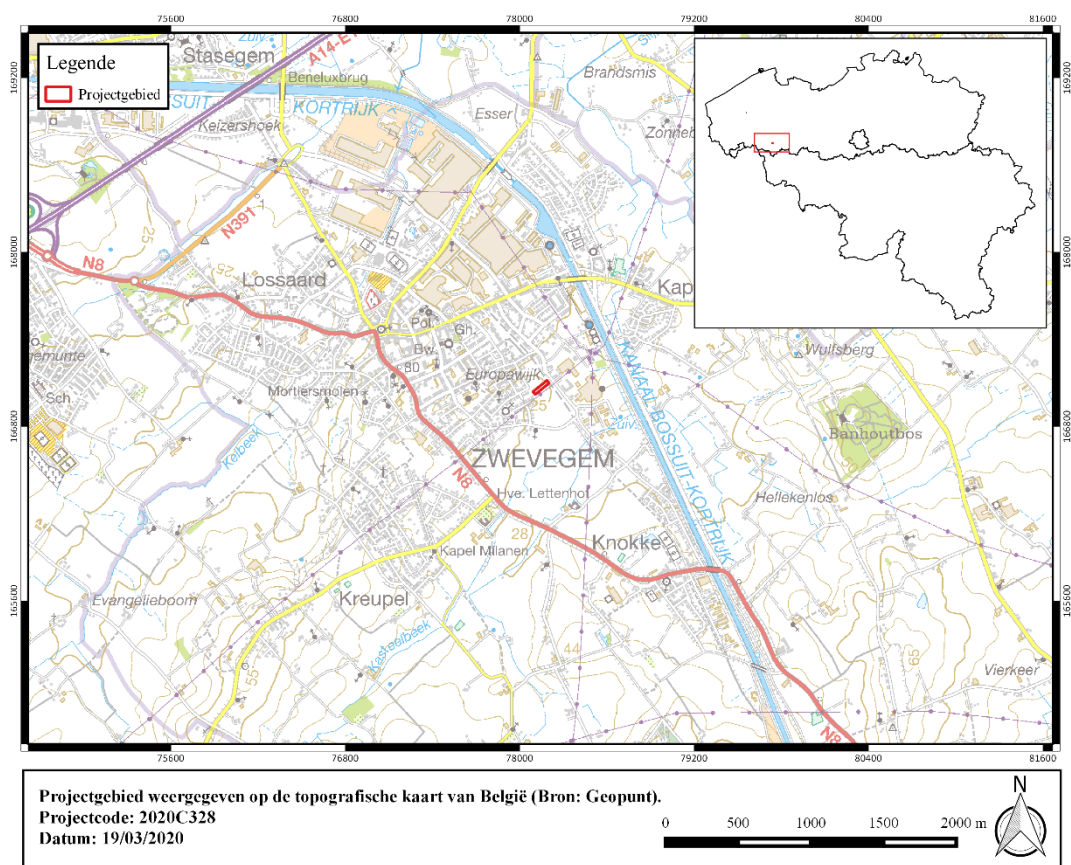
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Zwevegem
	Deelgemeente	/
	Postcode	8550
	Adres	Italielaan 8550 Zwevegem
	Toponiem	F1 Italielaan
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 78090 Y _{min} = 167020 X _{max} = 78202 Y _{max} = 167118
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Zwevegem, Afdeling 1, Sectie B, nr's 21c3, 21d3, 21e3 Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Floortje Heirman (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone deels bestemd als woongebied en deels als parkgebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 3029 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel economisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de verkavelingsvergunning. De opdrachtgever wenst het verkrijgen van de vergunning af te wachten.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Zwevegem Italielaan werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Ferrariskaart, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Zwevegem, in het zuidwesten van West-Vlaanderen tussen de Leie en de Schelde waardoor de bodem zeer vruchtbaar is. Zwevegem grenst in het noorden en westen aan Kortrijk, Deerlijk en Harelbeke; in het oosten aan Heestert en Moen; en in het zuiden aan Sint-Denijs.³

Het plangebied is gelegen aan de Ierlandlaan, ter hoogte van het Europaplein, op zo'n 1,3 km ten zuidoosten van de huidige dorpskern van Zwevegem. Het projectgebied beslaat een totale oppervlakte van ca. 3029 m² en omvat percelen 21c3, 21d3 en 21e3 van afdeling 1, sectie B. De noordoostelijke, zuidoostelijke en zuidwestelijke grens sluit aan bij de Ierlandlaan met in het zuidwesten aansluitend het Europaplein; de noordwestelijke grens wordt bepaald door percelen 21b3, 21r2 en 21p2. Op zo'n 280 m ten noordoosten stroomt de Kouterbeek, op ca. 420 m ten zuiden de Slijpebeek en op ongeveer 1,4 km ten noordwesten de Keibeek.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Zwevegem [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/122076>

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 3029 m².

Op heden bestaat het plangebied uit braakliggend grasland. Er is geen bebouwing binnen de contouren van de projectsite aanwezig.

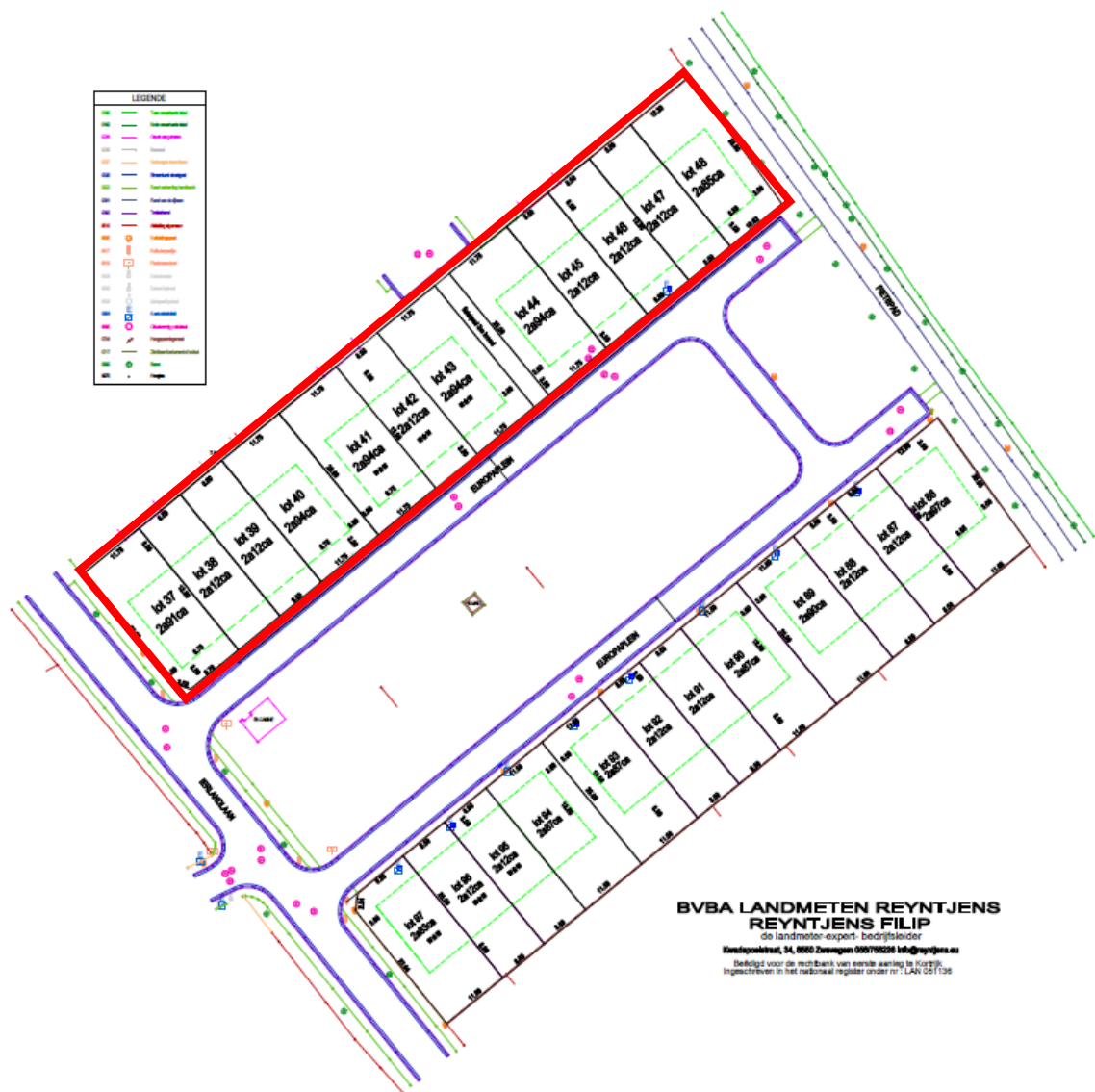
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de verkaveling van het terrein in 12 loten met bijhorende nutsvoorzieningen. De oppervlakte van de loten varieert.

Het lijkt geen twijfel dat alle geplande werken binnen het kader van deze ontwikkeling, het met de bouwwerken gepaard gaande verkeer en de eventueel toekomstige ingrepen in de individuele kavels het potentieel aanwezig bodemarchief over het volledige terrein bedreigen. Er wordt bijgevolg uitgegaan van een integrale verstoring van het terrein.

De huidige archeologienota wordt opgemaakt voor de zone die hieronder met een rode contour is aangeduid. De zuidelijke loten van dit plan maken onderdeel uit van een andere verkavelingsvergunningsaanvraag.

Figuur 5: Verkavelingsplan met in het rood de aanduiding van het plangebied (Bron: opdrachtgever).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

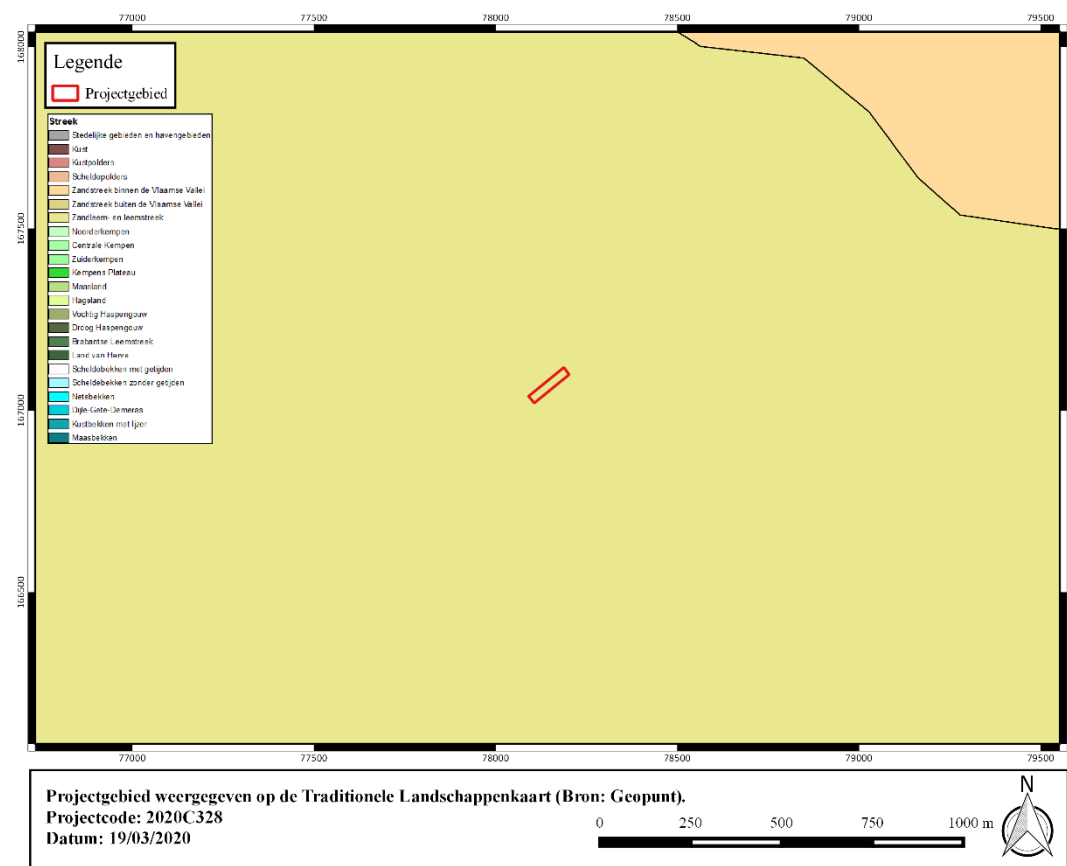
Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Zandleem- en leemstreek
Tertiair	Lid van Moen (Formatie van Kortrijk)
Quartair	Type 2
Bodemtypes	Lda
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	25.3 – 25.9 m TAW
Hydrografie	Bovenscheldebekken (deelbekken: West-Vlaamse Scheldemeersen) Waterlopen: Kouterbeek, Slijpebeek, Kleibeek, Kanaal Bossuit-Kortrijk

1.4.1.1 Landschappelijke situering

Landschappelijk gezien situeert het plangebied zich in de zandleem- en leemstreek.

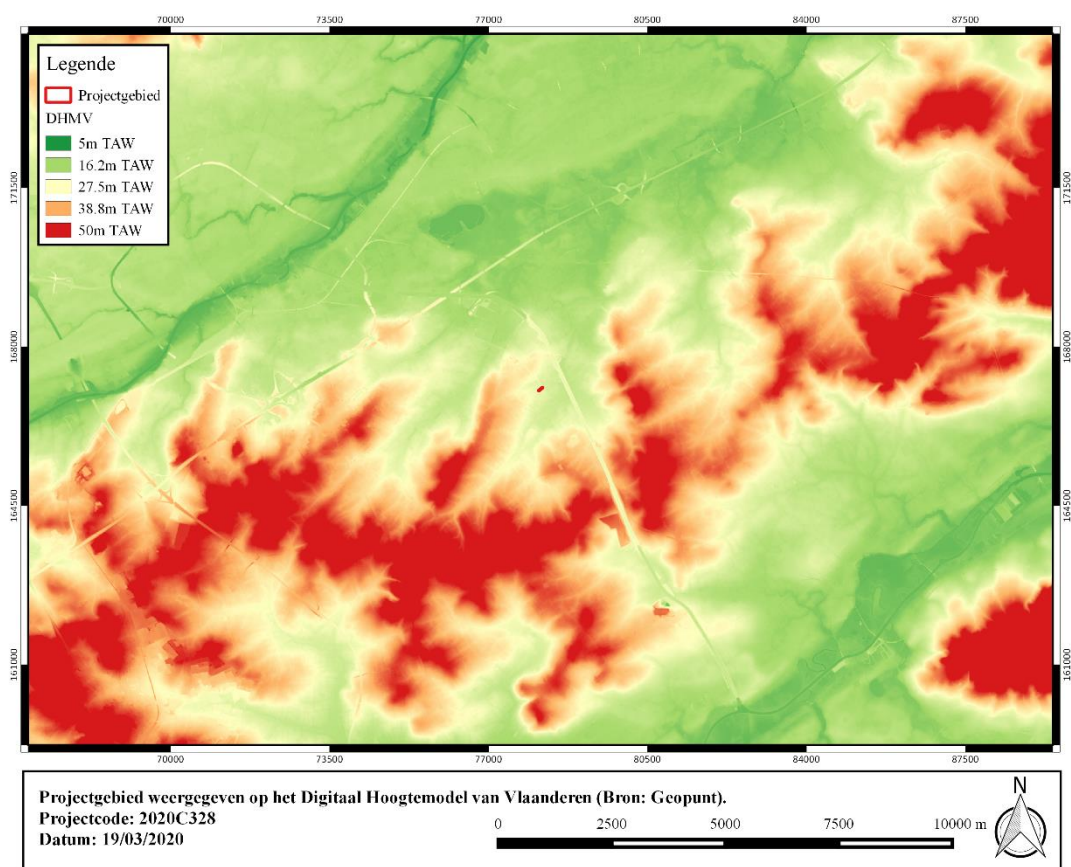
Het plangebied is gelegen op de oostelijke flank van een noordoost-zuidwest georiënteerde uitloper van de Zuid West-Vlaamse Heuvelrug en de Vlaamse Ardennen. Deze uitloper wordt ingesneden door de vallei van de Slijpbeek in het zuidoosten en de vallei van de Keibeek in het noordwesten. Ten noorden van het plangebied loopt deze heuvelrug uit richting de vallei van de Gaverbeek, die zelf uitloopt in de Leie. De Gaverbeek maakt deel uit van de paleovallei van de Leie. Tijdens de beginfase van het Pleniglaciaal heeft de Leie een grote laterale uitbreiding gekend waardoor de volledige breedte van de vallei werd ingenomen. Aan dit sedimentatiepatroon komt een eind in het Tardiglaciaal dat wordt gekenmerkt door een beduidende klimaatsverbetering, op enkele koude fases na. Belangrijk is een hervatting van fluviatiele activiteit met in een eerste fase een uitschuring van de huidige valleien. De rivieren nemen een meanderend patroon aan waarbij de Leie een *underfit river* wordt die in een bovenmaatse vallei vloeit. De landschappelijke ligging van het plangebied, op iets hoger gelegen terrein, op de rand van de beekvallei van de Slijpbeek, in de directe omgeving van de brede vallei van de Leie en de Gaverbeek, moet een zekere aantrekkingskracht gehad hebben op jager-verzamelaars.

Het microreliëf situeert het plangebied op een hoogte van ca. 25.3 – 25.9 m TAW. Het terrein helt licht af in zuidoostelijke richting. Hydrografisch gezien is de projectzone gelegen in de Bovenscheldebekken (deelbekken: West-Vlaamse Scheldemeersen).

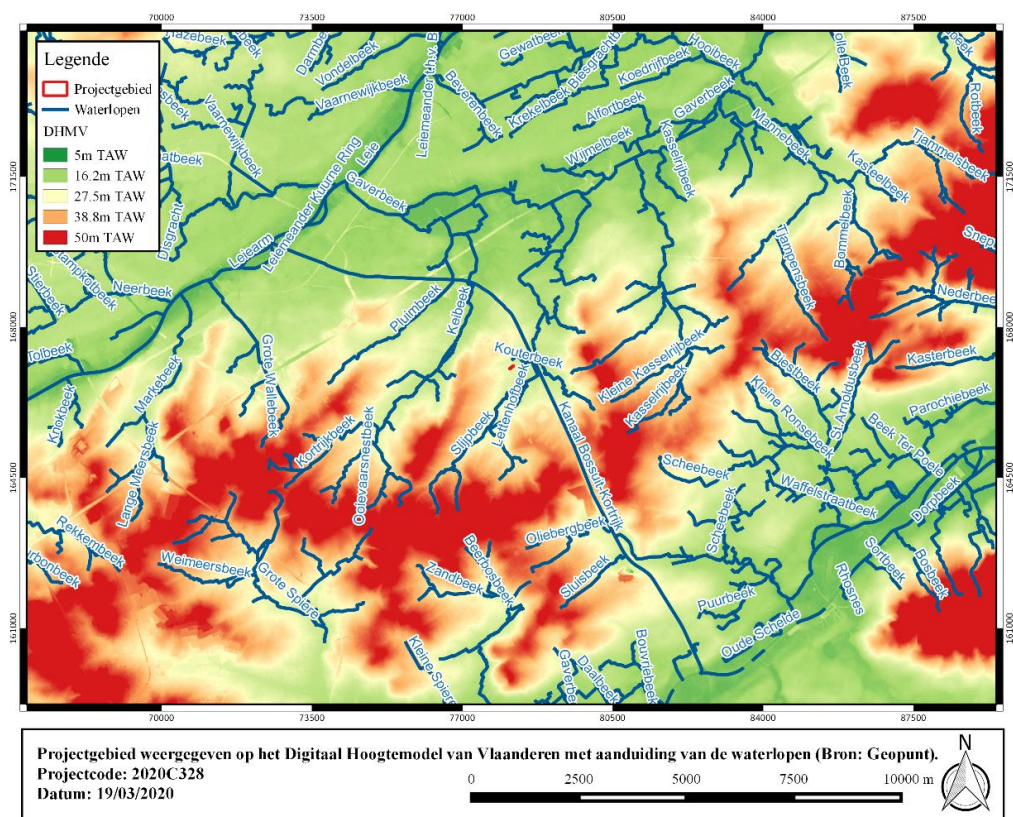

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

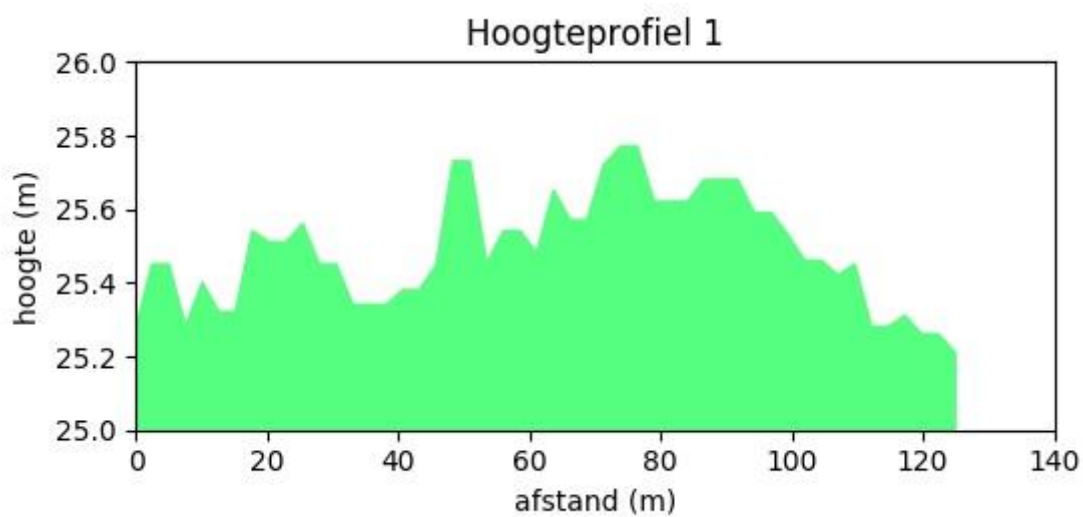
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de profiellijn (Bron: Geopunt).

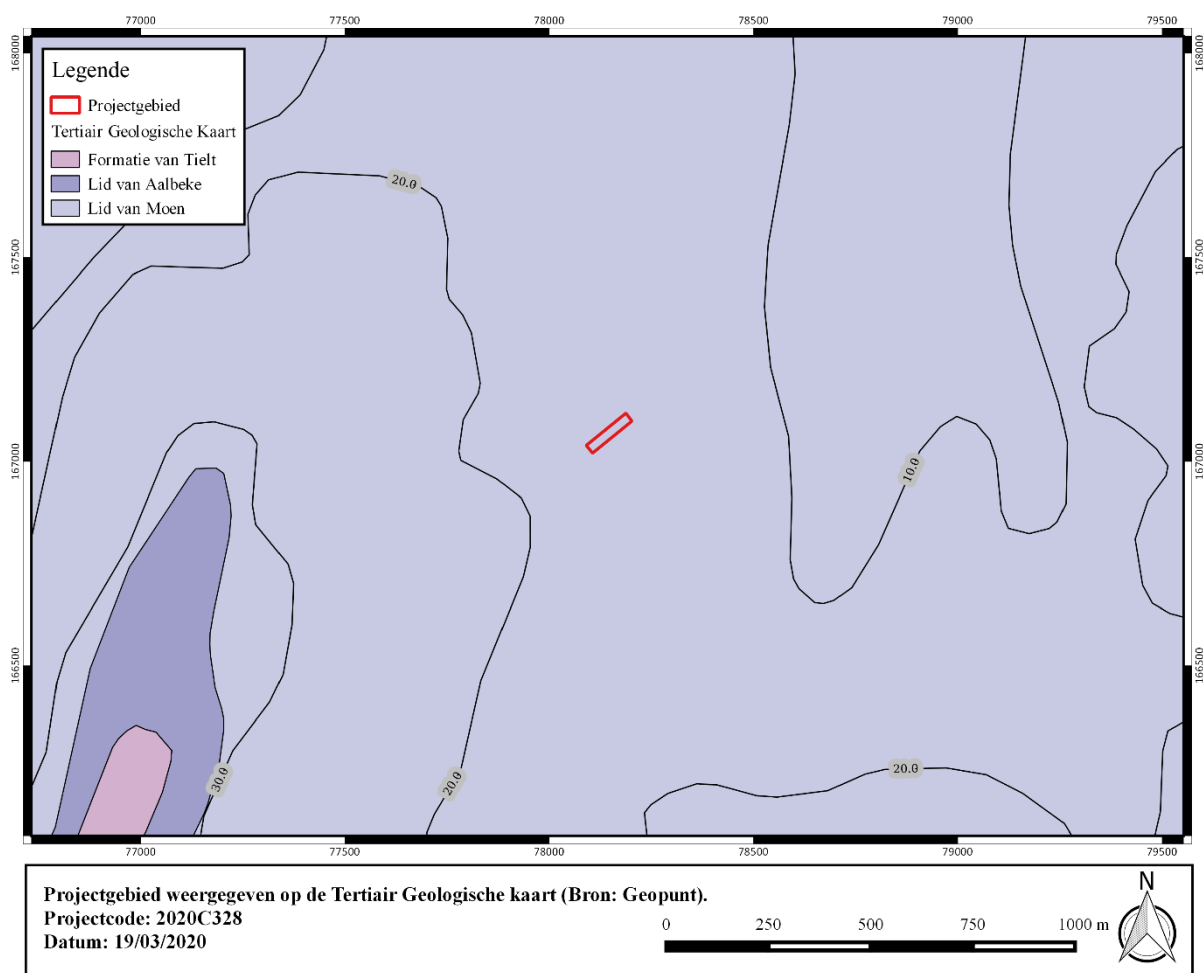

Figuur 10: Hoogteverloop ZW-NO (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in de **Formatie van Kortrijk**. Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

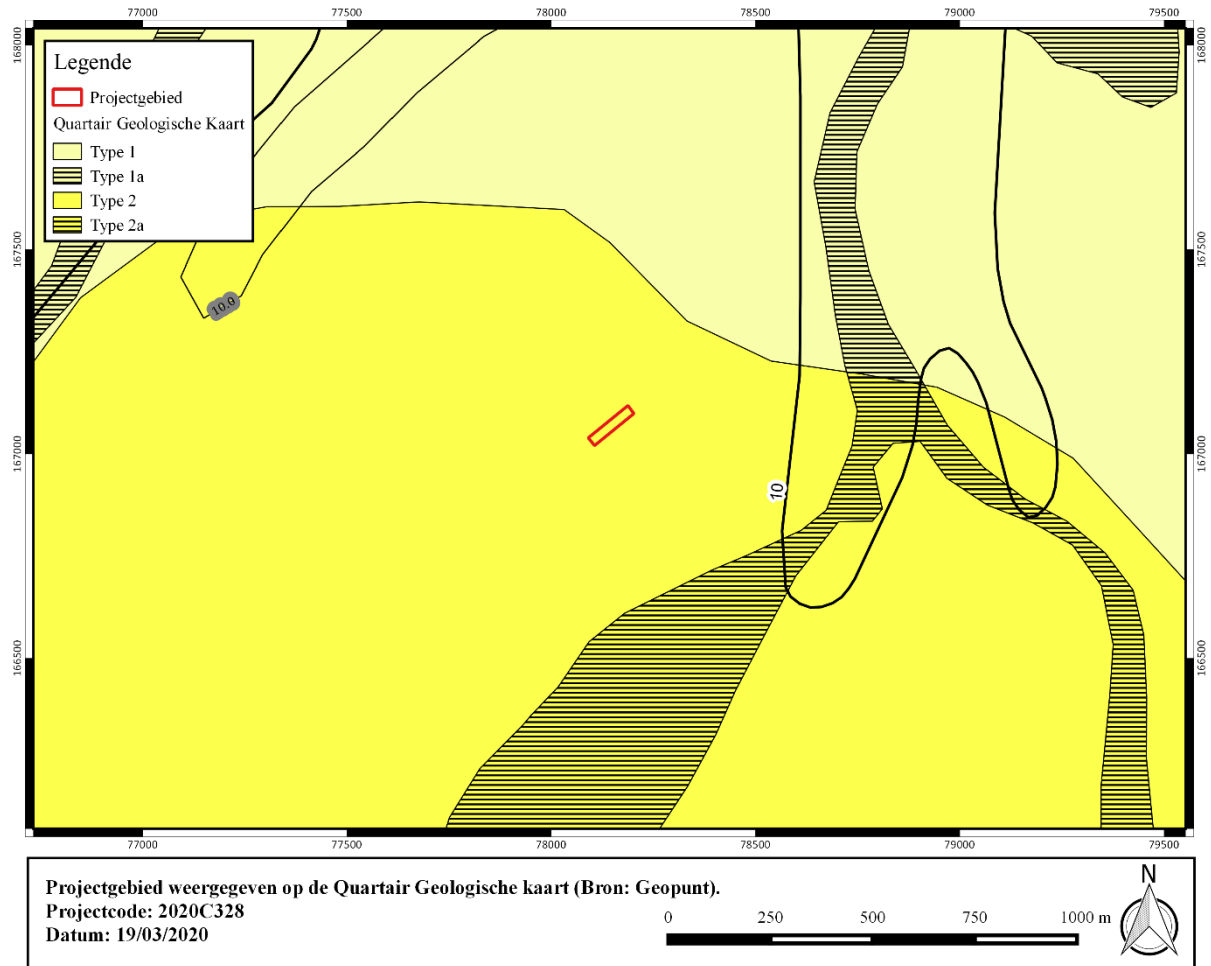
Het **Lid van Moen** is afgezet tijdens een periode van zeespiegelschommelingen, wat resulteerde in een heterogeen sedimentpakket. Het is een grijze kleiige silt, waartussen intercalaties voorkomen van zand met grof glauconiet of gebroken schelpresten. Deze grove lagen zijn vermoedelijk afgezet tijdens stormperiodes (tempestieten). Naar het noorden en noordoosten toe gaat deze eenheid over naar een meer homogene kleiigere afzetting.

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 2**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

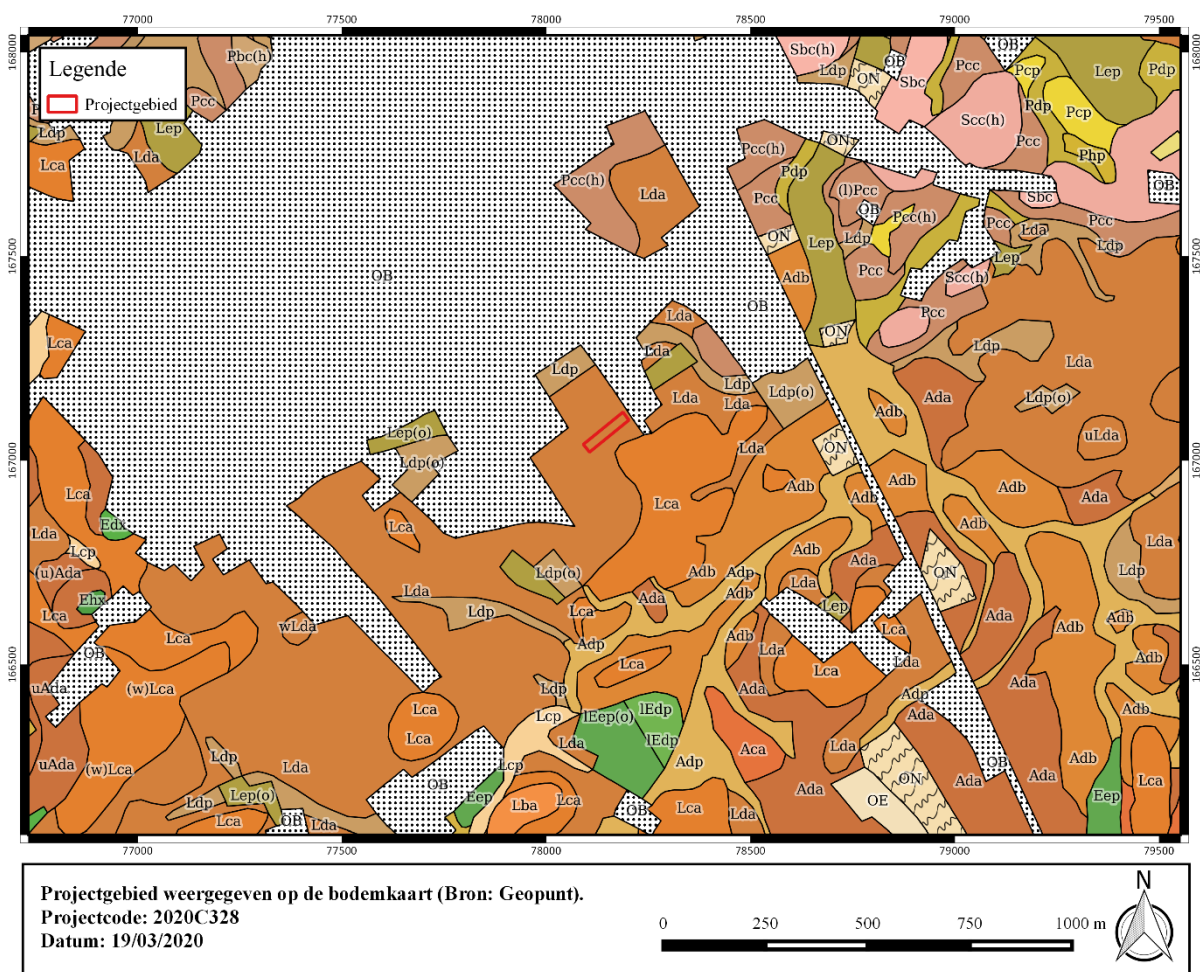
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodemvormingsprocessen

Binnen de contouren van het plangebied kan één bodemtype geconstateerd worden.

Het bodemtype **Lda** is een matig natte, matig gleyige zandleembodem met textuur B-horizont of met een weinig duidelijke kleur B-horizont. De Lda serie heeft een donker grijsbruine bouwvoor. Onder de Ap komt een bleekbruin uitgeloopte horizont voor die aan de kontaktzone met de textuur B zwakke roestverschijnselen vertoont. De textuur B is gaaf maar met roest gevlekt bij Lda. Soms wordt het materiaal zwaarder of zandiger in de diepte. Heel dikwijls komt op wisselende diepte het Tertiair substraat voor. Boven het klei- of klei-zandsubstraat komt veelal een roestige band voor ten gevolge van het stagnerend water. Roestverschijnselen beginnen globaal in het bovenste deel van de textuur B.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

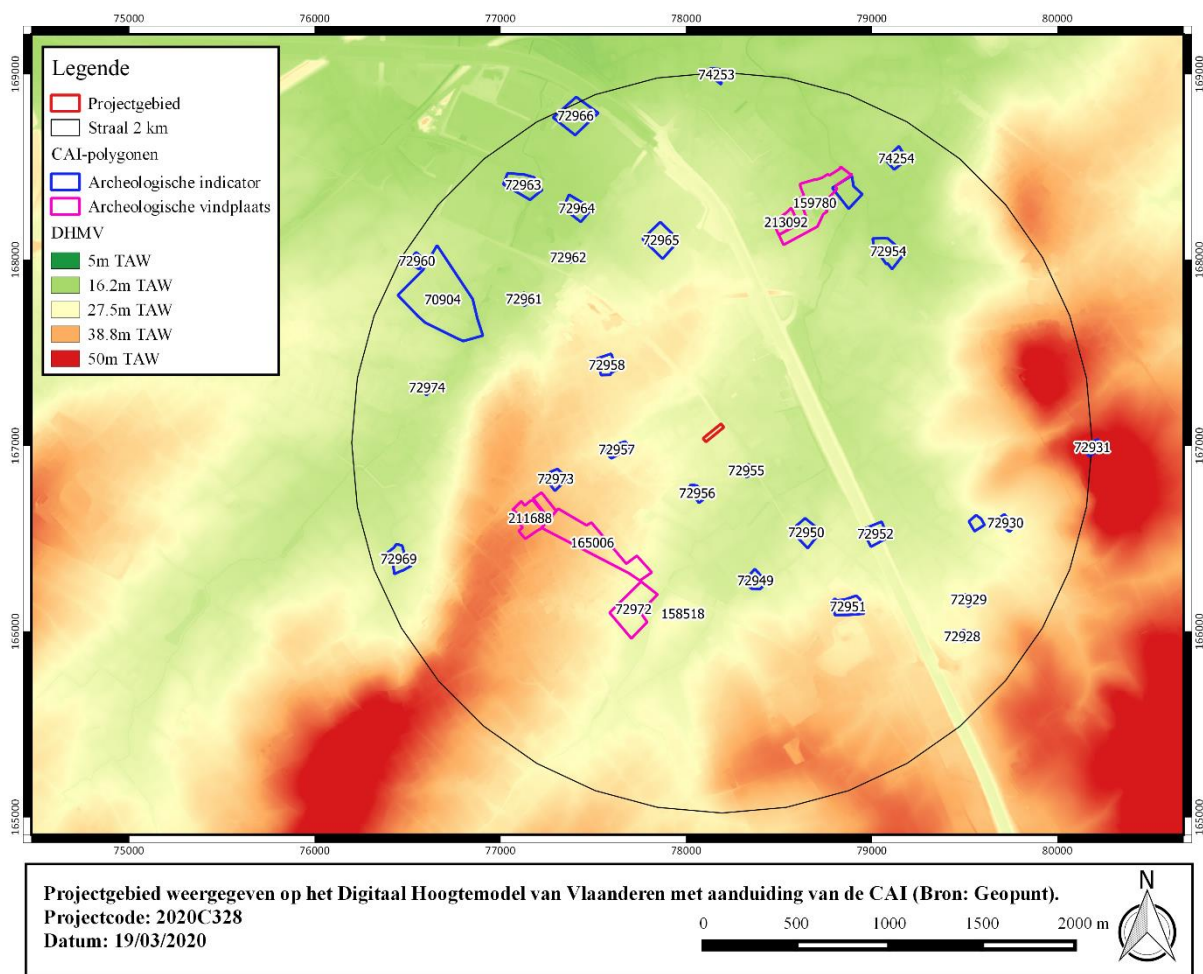
1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Binnen de grenzen van het onderzoeksproject zijn in het verleden geen archeologische vaststellingen gedaan. In de directe en ruime omgeving zijn wel enkele gekende archeologische waarden vastgesteld. Hieronder worden enkel de archeologische waarden binnen een straal van 2 km besproken.

Op het onderzoeksgebied zijn geen archeologische waarden gekend. In de ruime omgeving werden reeds enkele proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd. Hierbij werden hoofdzakelijk resten van postmiddeleeuwse landindeling en off-site relictten geregistreerd. Verder zuidwaarts, eveneens langs de vallei van de Slijpbeek, werd bij zowel een werfcontrole als een uitgevoerde veldprospectie artefacten uit het finaal-neolithicum gerecupereerd. Hetgeen er op wijst dat de omgeving reeds werd bewoond door de vroegste landbouwgemeenschappen in de regio. Tijdens deze onderzoeken werd eveneens materiaal gerecupereerd uit de middeleeuwen. Tot slot werden bijna 2km ten noordwesten van het onderzoeksgebied bij werken rondom de Bekaertstraat een 4-tal Romeinse crematiegraven herkend en onderzocht. De overige waarden die aangeduid zijn op het kaartblad van de CAI betreffen cartografische indicatoren van de vele laatmiddeleeuwse of jongere hoeves met walgracht. Hoewel de gegevens eerder schaars zijn en het meeste onderzoek vooral wijst op agrarische exploitatie in de late middeleeuwen en jongere perioden zijn er indicaties dat de omgeving van het onderzoeksgebied reeds vanaf de laatste fase van het neolithicum werd bewoond en bewerkt. Ook het aantreffen van enkele Romeinse funeraire sporen wijst op een zekere continuïteit inzake menselijke aanwezigheid. Vanwege de ligging op de rand van de gradiëntzone langs de Slijpbeek dient echter evenzeer uitgegaan te worden van oudere menselijke aanwezigheid in de vorm van rondtrekkende finaal-paleolithische en mesolithische groepen.

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

72972	Controle van werken (2007); NK: 15 meter Neolithicum: oppervlaktevondsten Late middeleeuwen: site met walgracht - bewoningsfase van ca. 1450 tot 1850 - Kernburcht in Doornikse kalksteen en baksteen. In een jongere fase vonden verbouwingen plaats in baksteen. Er werd vondstenmateriaal uit de periode 1300 tot 1800 gevonden. Bron: Despriet P. 2008, Zwevegem: middeleeuwse burcht, in: Zuid-Westvlaamse opgravingen 2007. Archeologische en historische monografieën Zuid-West-Vlaanderen 67, pp. 42-43
159780	Mechanische prospectie (2012); NK: 15 meter Nieuwe tijd: greppels, kuilen, paalsporen, terracottadrainagebuizen, muurresten; het gaat wellicht om restanten van de voormalige bewoning ten westen van het terrein. Bron: Reyns N. & Van Celst M. 2012, Archeologisch vooronderzoek Zwevegem - Stedestraat, Rapporten All-Archeo bvba 068.

165006	Mechanische prospectie (2013); NK: 15 meter Nieuwe tijd: perceelsgracht Bron: Pieters T. 2013: Archeologisch vooronderzoek Zwevegem Bellegemstraat, Ruben Willaert Archeologisch Rapport 45, Sijsele.
211688	Mechanische prospectie (2015); NK: 15 meter Nieuwste tijd: verspreide sporen zonder materiaal Bron: Vander Ginst V., Smeets M. 2015: Het archeologisch vooronderzoek aan de Oude Bellegemstraat te Zwevegem, Archo-rapport 305, Kessel-Lo.
213092	Mechanische prospectie (2015); NK: 15 meter Nieuwe tijd: perceelsgrachten en kuilen Bron: Van der Dooren L., Demoen D. 2016: Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Zwevegem - Stedestraat, Baac Vlaanderen Rapport 171, Gent.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

72928	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72929	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72930	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72931	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: lusthof
72949	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72950	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72951	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72952	Indicator cartografie; NK: 15 meter

	Late middeleeuwen: site met walgracht
72953	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72954	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72955	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72956	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72957	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72958	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72960	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72961	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72962	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72963	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72964	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72965	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72966	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72967	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72969	Indicator cartografie; NK: 150 meter

	Late middeleeuwen: site met walgracht
72973	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72974	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74253	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74254	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

Veldprospectie

158518	Veldprospectie (2007); NK: 150 meter Laat-neolithicum: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk
--------	--

Toevalsvondst

70904	Toevalsvondst; NK: 250 meter Vroeg-Romeinse tijd: 4 brandrestengraven
-------	--

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

De landschappelijke ligging van het plangebied, op iets hoger gelegen terrein, op de rand van de beekvallei van de Slijpbeek, in de directe omgeving van de brede vallei van de Leie en de Gaverbeek, moet een zekere aantrekkingskracht gehad hebben op jager-verzamelaars in de regio. Binnen het huidig grondgebied van de gemeente zijn silexfragmenten geattesteerd die teruggaan tot het Mesolithicum. Vermoedelijk daalde de mesolithische mens af van zijn hoger gelegen kampementen richting de vallei om er specifieke activiteiten uit te voeren zoals visvangst of om de omgeving af te stropen op zoek naar voedsel. Ca. 700 meter ten zuiden van het plangebied zijn op een vergelijkbare landschappelijke ligging tevens oppervlaktevondsten uit het neolithicum gelokaliseerd. De vruchtbare bodem moet evenzeer een aantrekkingskracht gehad hebben op vroege landbouwers. Gedurende de Romeinse periode maakt Zwevegem deel uit van de *Civitas Menapiorum*, waarvan Kassel als hoofdplaats fungeert. Ter hoogte van een heuvel gelegen tussen de Vandevenne-, Hinne- en Harelbeekstraat trof Ph. Despriet 4 Romeinse brandrestengraven aan.

De eerste vermelding in literaire bronnen is in 1063 als *Sueuegehem*. In de 12de eeuw bestaat er reeds een Romaanse kerk, waarvan enkel de onderbouw van de toren bewaard is. Gedurende het Ancien Régime behoort Zwevegem administratief tot de Kasselrij van Kortrijk – Roede van Harelbeke. Over het grondgebied van de gemeente waren een 40-tal heerlijkheden verspreid, gehouden van minstens 5 verschillende leenhoven, waarvan de heerlijkheden ter Kerken en Ten Kastele de belangrijkste waren. Historisch-cartografische indicatoren wijzen effectief op verspreide hoevebouw binnen het huidig grondgebied van de gemeente. De bevolking heeft gedurende de 14de eeuw veel te lijden onder oorlogsgeweld, ziektes en misoogsten en ook bij de godsdiensttroebelen gedurende de Tachtigjarige oorlog (1568-1648) blijft de bevolking niet gespaard. Getuige hiervan is dat in 1585 slechts 17 procent van het landbouwoppervlakte wordt bezaaid. De ganse streek wordt regelmatig geplunderd door de onmiddellijke nabijheid van de strategisch belangrijke forten Avelgem en Outrijve. Ook tijdens de Negenjarige Oorlog wordt Zwevegem zwaar getroffen. In 1691 wordt een Frans garnizoen ingelegerd in het Kasteel van Zwevegem en in 1695 richtten de Fransen een verdedigingslinie in dwars door de parochie, als onderdeel van een defensieve linie gericht tegen de invallen en invasies vanuit de Spaanse Nederlanden. Dit is het zogenaamde *Pré-carré verdedigingssysteem* van Vauban.

Na de Spaanse Succesieoorlog kennen de Oostenrijkse Nederlanden in de 18de eeuw een periode van relatieve welvaart, wat zich onder andere uitdrukt in de uitbreiding van het weggennet en een verhoogde bouwactiviteit. In 1765 wordt de steenweg tussen Kortrijk en Oudenaarde via Zwevegem aangelegd. De eerste periode van de Belgische onafhankelijkheid (1815-1830) wordt gekenmerkt door een zware plattelands crisis, o.a. door de misoogst van aardappelen in 1845. De daaropvolgende hongersnood, economische reconversie en hongersnood lijden tot een bevolkingsstagnatie en als reactie hierop worden verschillende weef- en kantscholen opgericht. Gedurende de tweede helft van de 19de eeuw stijgt het bevolkingsaantal binnen de gemeente aanzienlijk, hoewel de industriële revolutie er zich pas langzaam op gang trekt. De streek wordt getekend door latente werkloosheid en overbevolking die in stand wordt gehouden door het grote aantal geboorten. De bevolking vindt haar bestaansmiddelen voornamelijk in de landbouw, aangevuld met thuisweven. De economische ontsluiting van de gemeente wordt gestimuleerd door de uitbreiding van het weggennet, het uitgraven van het kanaal Bossuit-Kortrijk in 1861 en de aanleg van de spoorweglijn Kortrijk-Ronse, die de verbinding met het Waalse kolenbekken verbetert. In het laatste kwart van de 19de eeuw worden de eerste fabrieken opgericht. Vanaf 1900 zet de industrialisering zich volledig door, worden tal van weverijen opgericht en ontwikkelt de gemeente zich tot een belangrijk textiel- en metaalverwerkend

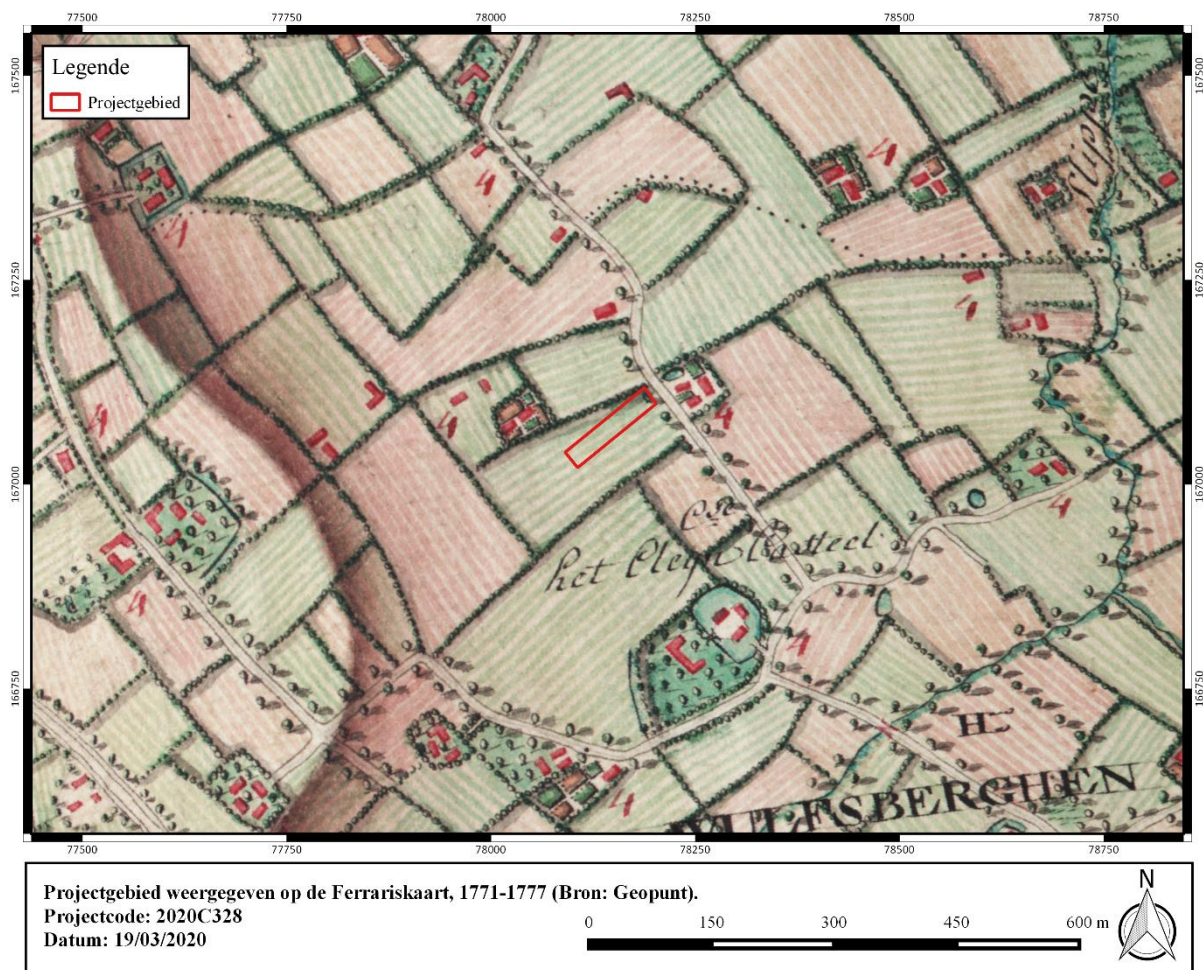
centrum in Zuid-West-Vlaanderen. Na WO I groeit Zwevegem uit tot een nijverheidsgemeente.⁴

⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed

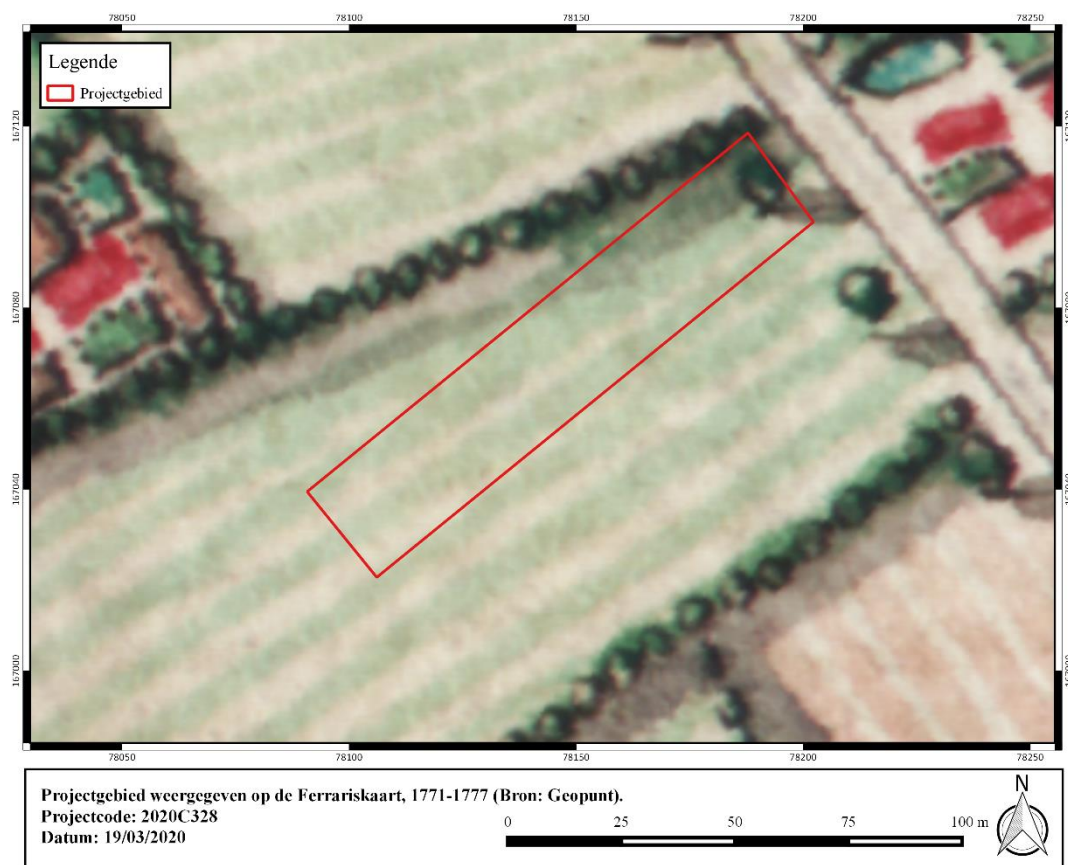

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

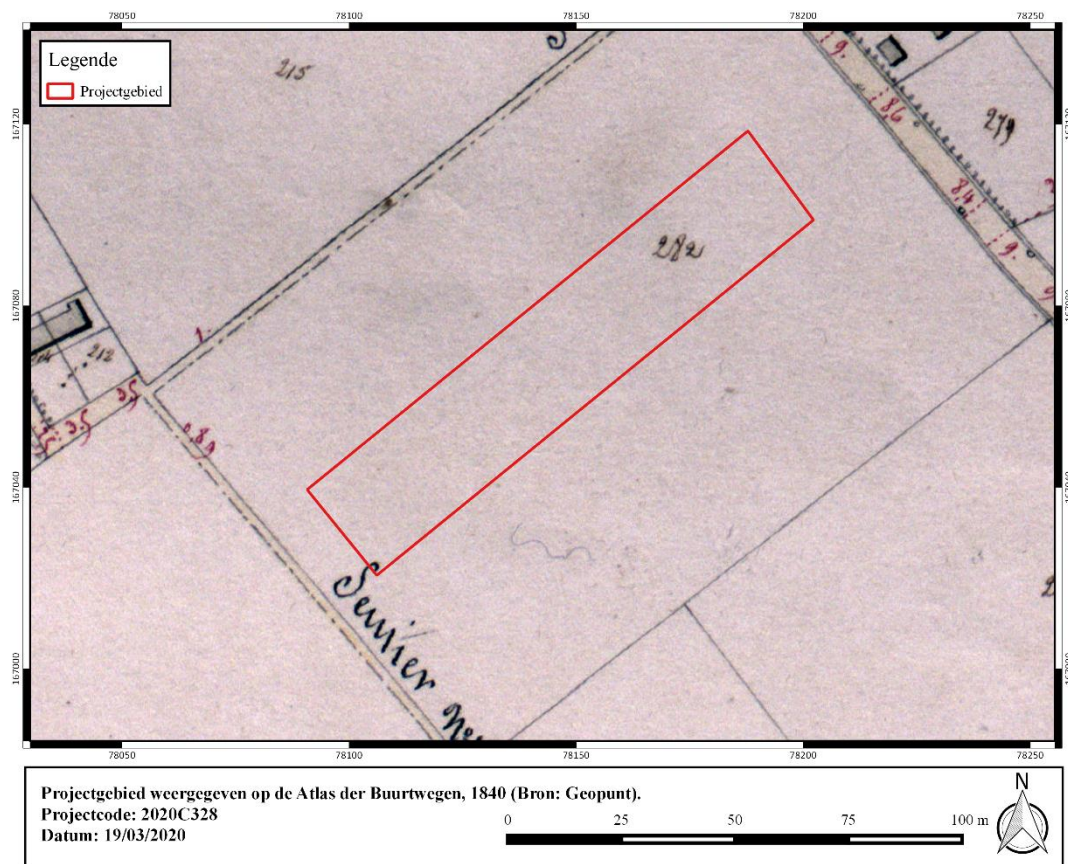
Op de kaart van Ferraris uit 1771-1777 staat het plangebied gekarteerd als akker. Er is geen bebouwing binnen de contouren van het plangebied aanwezig. In de omgeving is verspreide bebouwing waarneembaar. Op zo'n 190 m ten zuiden van de projectzone is een site met walgracht op te merken. Ter hoogte van deze site staat het toponiem *Het Cleyne Casteel* aangeduid. De Ierlandlaan is nog niet zichtbaar. Pas op de Atlas der Buurtwegen uit 1840 verschijnt een smal voetwegeltje dat overeenkomt met de huidige Ierlandlaan. De weg is aangeduid als *Sentier n°78*. Verder zijn er geen relevante wijzigingen op de 19de-eeuwse kaarten op te merken. Via de reliëfliijnen op de topografische kaart van Vandermaelen uit 1846-1854 is duidelijk zichtbaar dat het plangebied zich op de oostelijke flank van een helling bevindt.

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

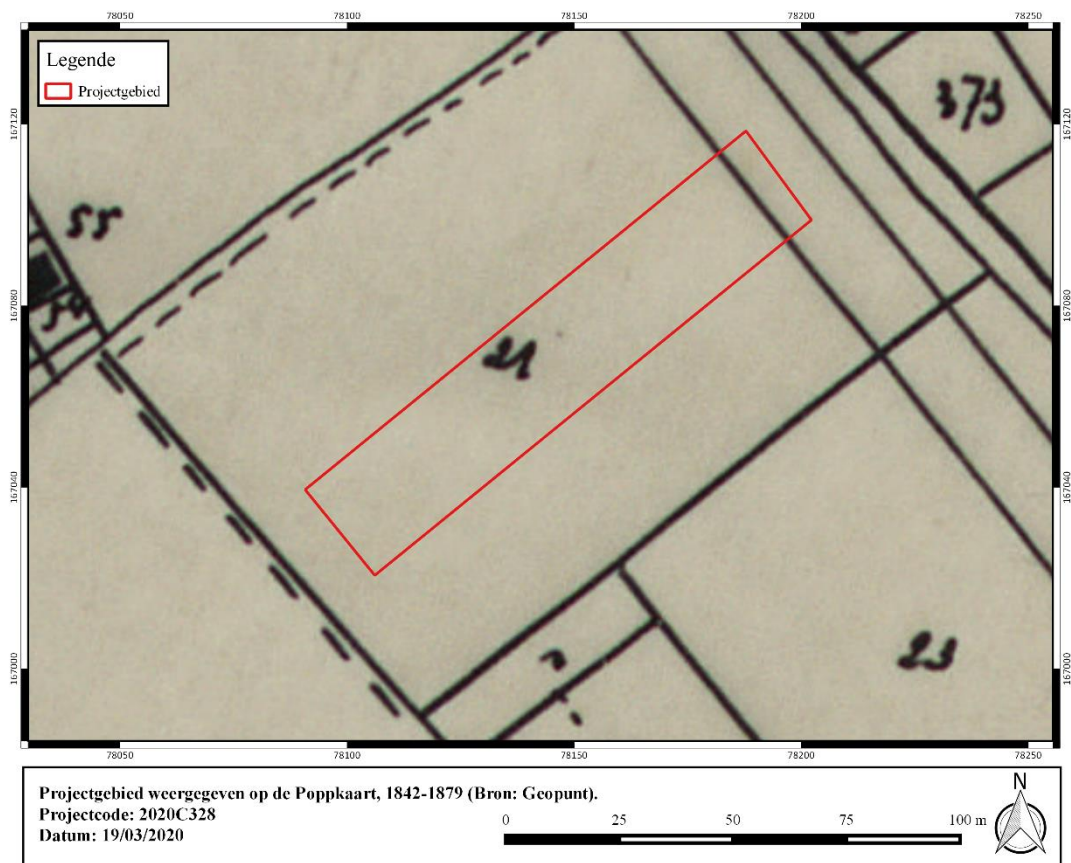

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

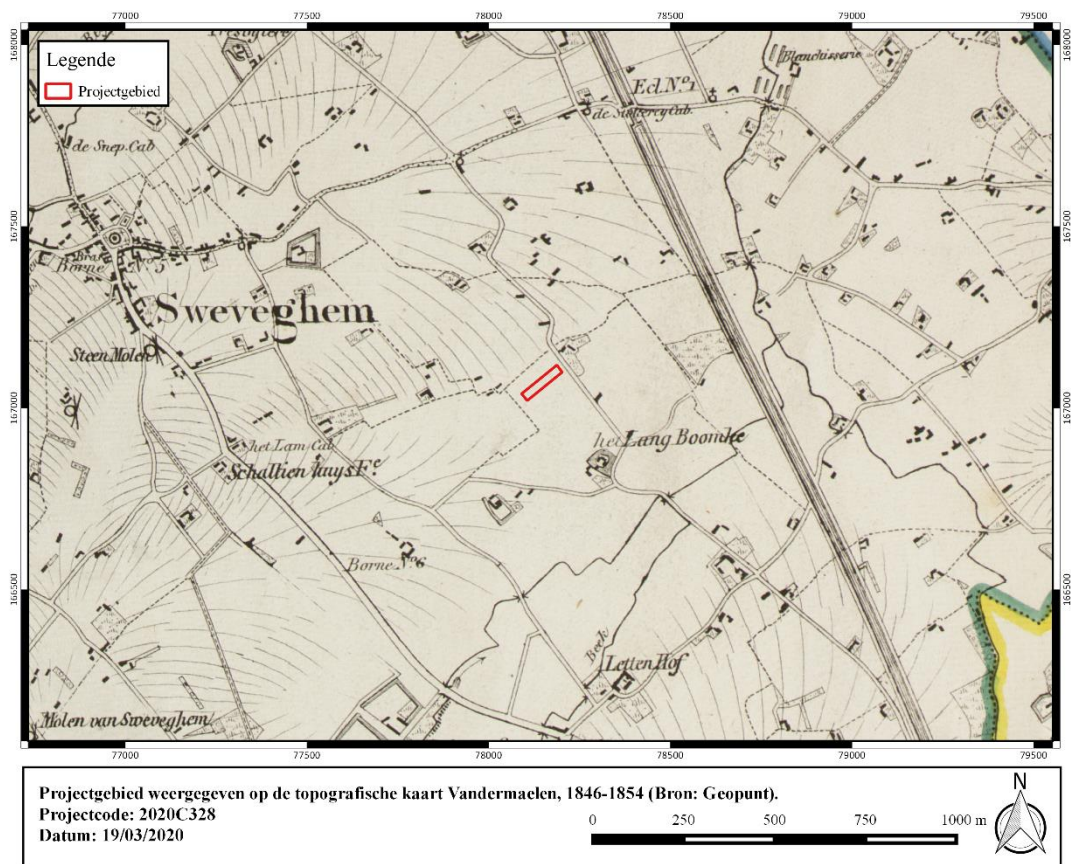

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

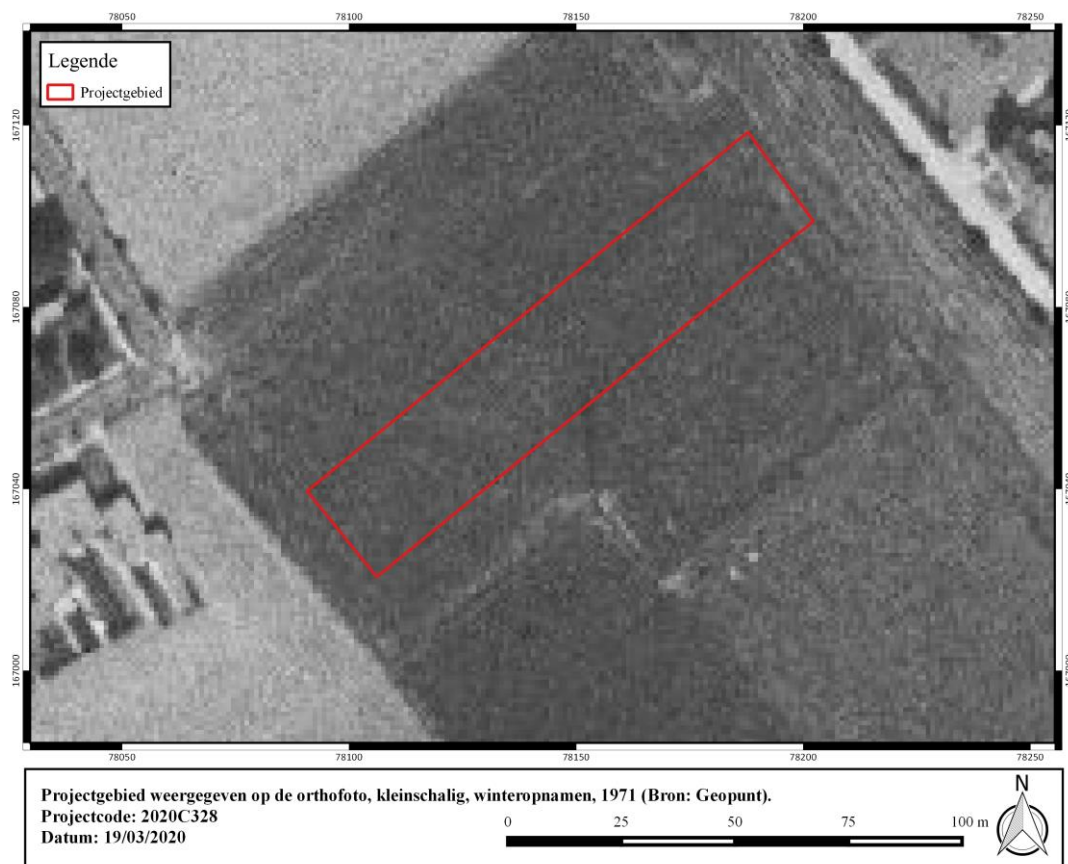
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart Vandermaelen, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een zekere evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied. Vanaf 1971 tot zeker 2011 is het onderzoeksterrein integraal in gebruik als akkerland. Tussen 2011 en 2015 is de omgeving van het plangebied tot ontwikkeling gekomen met onder andere een gedeeltelijke verkaveling van het terrein en de realisatie van nieuwe wegenis. Het projectgebied bestaat op heden uit braakliggend grasland. De impact van de werken ter hoogte van belenden percelen op de bodemgesteldheid van het huidig plangebied is tot op heden niet gekend.

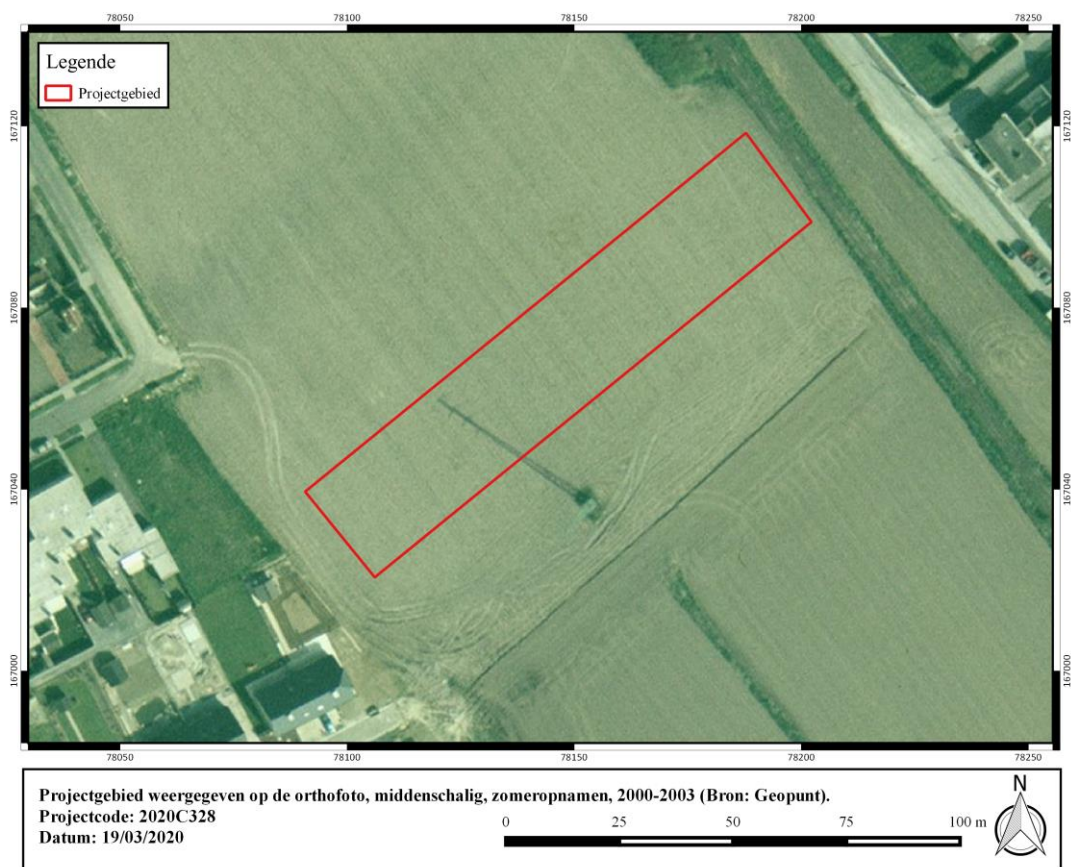

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling aan de Italielaan te Zwevegem. Het onderzoeksgebied is ca. 3029 m² groot en ligt heden braak.

De Traditionele Landschappenkaart situeert Zwevegem in de zandleemstreek nabij de overgang met de zandstreek binnen de Vlaamse Vallei. Zwevegem is gelegen tussen de Leie in het noorden en de Schelde in het zuiden. Het onderzoeksgebied situeert zich op de flank een noordoost-zuidwest gerichte uitloper van de Zuid West-Vlaamse Heuvelrug en Vlaamse Ardennen. Deze uitloper wordt ingesneden door de vallei van de Slijpbeek in het zuidoosten en de vallei van de Keibeek in het noordwesten. Het kanaal Kortrijk-Bossuit situeert zich 400m ten oosten van het onderzoeksgebied. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw die integraal is opgebouwd uit eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen of vroeg-Holoceen. De vallei van de Slijpbeek situeert zich een 300-tal meter ten oosten van het onderzoeksgebied. De bodemkaart geeft aan dat het terrein zich situeert op de overgang van nattere, gleyige zandleemgrond en een drogere zandleembodem. Er wordt geen melding gemaakt van colluvium. De locatie, op de flank van een heuvelrug met uitzicht over de vallei van de Slijpbeek moet een beduidende aantrekkingskracht gehad hebben rondtrekkende gemeenschappen jager-verzamelaars. Daarnaast moet de strategische ligging op het Schelde-Leie interfluvium, nabij een heuvelkam tussen twee kleinere beekvalleien eveneens een beduidende aantrekkingskracht gehad hebben op vroege landbouwers.

De cartografische bronnen geven een landschap weer dat open is van karakter en hoofdzakelijk in gebruik is als akkerland. Op de Ferrariskaart is het onderzoeksgebied integraal als akker ingekleurd. Aan de overzijde van de weg is een vierkantshoeve afgebeeld. Een 200-tal meter ten zuiden van het onderzoeksgebied is een omwalde site aangegeven met tweeledig karakter die de naam 'Het Cleyn Casteel' draagt. Verder zuidwaarts is de loop van de Slijpbeek duidelijk te zien. Naast deze omwalde site zijn in de ruime omgeving een grote hoeveelheid vierkantshoeves afgebeeld, wat wijst op een vrij intensieve landbouwexploitatie van de regio. Het verloop van de huidige Blokellestraat kan reeds herkend worden in het stratenpatroon. De 19e-eeuwse bronnen geven weinig evolutie weer. Ten zuidwesten van het onderzoeksgebied wordt een voetweg aangeduid die overeenkomt met de huidige Ierlandlaan. De omwalde site ten zuiden van het onderzoeksgebied wordt op de Vandermaelenkaart aangeduid met de plaatsnaam 'het Lang Boomke'. Op de orthofotosequentie is tot en met het luchtbeeld van 2000-2003 te zien hoe het onderzoeksgebied afwisselend in gebruik is als gras- en akkerland. Vanaf het luchtbeeld van 2008-2011 is te zien dat het terrein braak ligt. Op het luchtbeeld van 2016 is de huidige situatie te zien.

Op het onderzoeksgebied zijn geen archeologische waarden gekend. In de ruime omgeving werden reeds enkele proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd. Hierbij werden hoofdzakelijk resten van postmiddeleeuwse landindeling en off-site relictten geregistreerd. Verder zuidwaarts, eveneens langs de vallei van de Slijpbeek, werd bij zowel een werfcontrole als een uitgevoerde veldprospectie artefacten uit het finaal-neolithicum gerecupereerd. Hetgeen er op wijst dat de omgeving reeds werd bewoond door de vroegste landbouwgemeenschappen in de regio. Tijdens deze onderzoeken werd eveneens materiaal gerecupereerd uit de middeleeuwen. Tot slot werden bijna 2km ten noordwesten van het onderzoeksgebied bij werken rondom de Bekaertstraat een 4-tal Romeinse crematiegraven herkend en onderzocht. De overige waarden die aangeduid zijn op het kaartblad van de CAI betreffen cartografische indicatoren van de vele laatmiddeleeuwse of jongere hoeves met walgracht. Hoewel de gegevens eerder schaars zijn en het meeste onderzoek vooral wijst op agrarische exploitatie in de late middeleeuwen en jongere perioden zijn er indicaties dat de omgeving van het onderzoeksgebied reeds vanaf de laatste fase van het neolithicum werd bewoond en bewerkt. Ook het aantreffen van enkele Romeinse

funeraire sporen wijst op een zekere continuïteit inzake menselijke aanwezigheid. Vanwege de ligging op de rand van de gradiëntzone langs de Slijpbeek dient echter evenzeer uitgegaan te worden van oudere menselijke aanwezigheid in de vorm van rondtrekkende finaal-paleolithische en mesolithische groepen.

Concreet dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. Vooralsnog zijn tijdens het bureauonderzoek geen gegevens aan het licht gekomen waardoor uitgegaan kan worden van een situatie waarbij verder archeologisch onderzoek niet langer zinvol zou zijn. Bijkomend onderzoek op het terrein is aldus noodzakelijk om de aanwezigheid van erfgoed te evalueren en de impact van de geplande werken hierop te bepalen. De verwachting bestaat uit zowel artefactensites als resten van bewoning, begraving of andere activiteiten in de vorm van bodemsporen. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw en bewaringscondities te evalueren. Blijkt hieruit dat bodemhorizonten die kunnen wijzen op betere bewaringsomstandigheden m.b.t. artefactensites aanwezig zijn dan dienen deze bemonsterd te worden in een verkennend grid. In het geval van een positieve staalname is een waarderend archeologisch booronderzoek en/of proefputtenonderzoek in functie van artefactensites mogelijk noodzakelijk. Met betrekking tot resten van bewoning of andere activiteiten in de vorm van bodemsporen is een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk om archeologisch erfgoed in kaart.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

